

DAUKANTO ODINIANOS ŠALTINIAI

Roma Bončkutė

Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas
Tekstologijos skyrius
Antakalnio g. 6, LT-10308 Vilnius, Lietuva
El. paštas romabonckute@gmail.com

Santrauka. *Straipsnyje aptariami nacionalinio Lietuvos istoriko Simono Daukanto (1793–1864) šaltiniai, kurie nulėmė Odino įtraukimą į lietuvių / baltų kultūrinių herojų gretą veikale BUDAŲ Senovės-Lėtuvių Kalnienų ir Žamajtių (1845). Aptariamas 1826 m. žurnale „Le Catholique“ paskelbtas straipsnis „De l’ère primitive des législations sacerdotales“ (Apie pirmųjų laikų žynių įstatymdavystę), kuriuo S. Daukantas daugiausia rėmėsi aptardamas Odino figūrą. Susipažinus su straipsniu matyti, kad jame Odinas nelaikomas ir baltų herojumi. Spėjama, kad S. Daukantui įspūdį padarė lakoniškai perteikta Odino biograma bei pabaigoje pridėta pastaba, kad karališkosios Saksonijos ir Danijos šeimos, Merovingų dinastija ir langobardų princai įtraukė Odiną į savo genealogiją. S. Daukantas analogiškai sako, kad Odinas yra ir lietuvių herojus, nes ir dabar Lietuvoje ir Žemaitijoje gyvena žmonių Odino pavarde. S. Daukanto motina buvo Odinaitė. Toliau aptariami kiti du šaltiniai: Johannes Voigto (1786–1863) Geschichte Preußens (1827, t. 1), Ludwigo Albrechto Gebhardi'o (1735–1802) Geschichte von Littauen, Kurland und Liefland (1785). Nustatyta, kad tik J. Voigtas trumpai nurodė, jog Odinas įkūrė Asgardą prie Dauguvos. S. Daukantas savo veikale šią nuomonę perėmė. 1845 m. vasario 12 d. laiške Teodorui Narbutui (1784–1864) S. Daukantas priekaištavo, kad jis Odino neįtraukė į lietuvių kultūri-*

nių herojų gretą ir kaip svarbius baltų odinianai šaltinius paminėjo „Le Catholique“ ir „Introdukcji Maleta do historyi Dunskiej“. Iškeliamą hipotezę, kad S. Daukantas suklydo nurodydamas šveicarų kilmės istoriko Paulo Henri Mallet pavarde, nes jis Danijos istorijoje nerašo apie Odiną kaip lietuvių / baltų herojų.

Straipsnyje tiriama, kurio Danijos istorijos autoriaus įvade S. Daukantas rado informaciją apie lietuvių / baltų Odiną. Tai turėjo būti autoritetingas istorikas, nes S. Daukantas nuomonės apie Odiną nepakeitė rašydamas Pasakojimą apie Wejkaŭus Lietuwiū tautos senowie (1850) bei akcentuodamas, kad Šiaurės rašytojai nurodo Odiną gyvenus ir veikus Lietuvos pasviety. Susipažinus su Peterio Friedricho Suhmo įvadu (Einleitung oder kritische Muthmaßungen über die teste Abstammung und Geschichte der Nordischen Nation) į Geschichte der Dänen (1803), tyrime prieinama prie išvados, kad jis nulėmė S. Daukanto apsisprendimą dėl Odino baltiškumo. Manytume, kad tarpdisciplininis Odino figūros tyrimas S. Daukanto įsitikinimą galutinai leistų patvirtinti arba atmesti.

Reikšminiai žodžiai: Odinas, Daukantas, šaltiniai, Asgardas prie Dauguvos (Asgard am Düna), istorija.

Odinian Sources of Simonas Daukantas

Summary. *The article discusses the sources used by the national Lithuanian historian Simonas Daukantas (1793–1864) which determined the inclusion of Odin in the ranks of Lithuanian/Baltic cultural heroes in the work BUDAŲ Senowęs-Lėtuwiū Kalnienū ir Zámajtiū (en. The Character of the Ancient Lithuanians–Highlanders and Lowlanders, 1845). The first source discussed is the article “De l’ère primitive des législations sacerdotales” (“On the legislative power of the priests of primeval times”) published in the magazine “Le Catholique” in 1826, on which S. Daukantas mainly relied when discussing the figure of Odin. Upon investigation, this source does not consider Odin to be the hero of the Baltic people, either. It is speculated that S. Daukantas was impressed by the laconic biography of Odin and the note added at the end that the royal families of Saxony and Denmark, the Merovingian dynasty and the Lombard princes included Odin in their genealogy. S. Daukantas analogously states that Odin is also a Lithuanian hero because, even ‘now’, there are people with the surname Odinas living in Lithuania and Samogitia. Actually, S. Daukantas’s mother was née Odinaité.*

This article further discusses two other sources: Geschichte Preußens (1827, vol. 1) by Johannes Voigt (1786–1863), and Geschichte von Littauen, Kurland und Liefland (1785) by Ludwig Albrecht Gebhardi (1735–1802). It was determined that only J. Voigt briefly indicated that Odin founded Asgard near Daugava. S. Daukantas adopted this opinion in his work.

On February 12, 1845, in a letter to Teodoras Narbutas (1784–1864), S. Daukantas reproached him for not including Odin in the ranks of Lithuanian cultural heroes and mentioned Le Catholique and Jntrodukcyi Maleta do historyi Dunskiej as important sources for the research pertaining to the possible Baltic origins of Odin. This inspires a hypothesis that S. Daukantas made a mistake in specifying the name of the Swiss-born historian Paul Henri Mallet because he did not write about Odin as a Lithuanian/Baltic hero in his work on Danish history. The article investigates which author's introduction to a book on Danish history led S. Daukantas to a belief that he found information about the Lithuanian/Baltic Odin. It must have been an authoritative historian because S. Daukantas did not change his opinion about Odin when he wrote Pasakojimas apie Wejkałus Lietuwiū tautos senowie (Stories about Events in Ancient Lithuania, 1850) and emphasized that Northern writers refer to Odin as having lived and worked in Lithuania. After getting acquainted with Peter Friedrich Suhm's introduction (Einleitung oder kritische Muthmäsungen über die teste Abstammung und Geschichte der Nordischen Nation) to Geschichte der Dänen (1803), the study reaches the conclusion that it determined S. Daukantas's decision about Odin's Baltic origins.

It is likely that an interdisciplinary study of the figure of Odin would finally allow us to confirm or reject this belief of S. Daukantas.

Keywords: *Odin (Óðinn), Daukantas, sources, Asgard by Daugava / Western Dvina (Asgard am Düna), history.*

ĮVADAS

Odino mitologija¹ traukė XVIII–XIX a. istorikus kaip autentiškesnis proistorės šaltinis, politinės laisvės idealas, o rašytojus – kaip tautiškumo vaizdinių išteklius. Remiantis Snorri'o Sturlusono (1178–1241) ir Paulo Henri Mallet (1730–1807) tekstais, buvo manoma, kad Odinas į Skandinaviją atkeliavo su skirtingų genčių žmonėmis iš Azijos. Jo kelionė tęsėsi per daugelį žemių, kuriose skirdavo savo sūnus valdovais, todėl jis tapo ne vienos tautos kultūriniu herojumi, galiausiai buvo sudievinas. Odinas vaizduotas kaip galingas lyderis, kuris užimtose žemėse atliko politines ir religines reformas, užkariavo visą Šiaurę ir niekino viską, kas pietietiška ir dekadentiška, jo kariai buvo nežmoniškai drąsūs, besijuokiantys mirties akivaizdoje. Odinas sugebėjo įtikinti žmones savo idėjomis, sujungti skirtingas bendruomenes, turinčias skirtingas tradicijas ir kalbas, pasiūlyti naują aksiologiją, religiją ir įstatymus.

Simonas Daukantas veikale *BUDAŲ Senowęs-Lėtuwiiū Kalnienū ir Zámajtiū* (1845; toliau – *Bd*) Odiną laiko antruoju, po Zamolksio, įstatymų kūrėju ir baltų² visuomenės modernizatoriumi, o tik trečiuoju – Vaidevutį, ir taip jis įsijungia į tų archeologų ir istorikų gretą, kurie Rytų Pabaltijį laiko skandinavų protėvyne.

S. Daukantas pirmą kartą Odiną trumpai, nenurodydamas šaltinių, mini veikale *ISTORYJE ZEMAYTYSZKA* (~1831–1834; toliau – *IZ*)³, o *Bd* Odinui skiria gerokai daugiau dėmesio, nors, palyginus *Bd* odinianos šaltinius su *IZ* cituotais, matyti, kad pastarajame veikale nenurodytas tik žurnale „Le Catholique“ (1826, t. 1) paskelbtas straipsnis apie pagonių visuomenės modernizatorius, kur, beje, nėra užuominos apie baltiškąjį Odiną. *Bd* nurodoma, kad informacija

- 1 Žr. LASSEN, Annette. *Odin's Ways. A Guide to the Pagan God in Medieval Literature*, translated by Helen F. Leslie-Jacobsen and Margaret Cormack [*Odin på kristent pergament: En teksthistorisk studie*], first published in English. New York: by Routledge, 2021. Skaitmeninė versija 2021 m. gruodžio 14 d. DOI: 10.4324/9781003187981. ISBN 978-1-003-18798-1 (ebk); DANILENKA, Siarhiej Ivanavich. Asgard: Geographical Location and Ethnic Attribution. In *Мистецтвознавство. Соціальні комунікації. Медіапедагогіка*, 2019, т. VII, колективна монографія. Київ: Київський національний університет культури і мистецтв, Факультет Кіно і телебачення, р. 130–184. ISBN 978-966-602-180-2. ISBN 978-966-602-275-5.
- 2 S. Daukantas, rašydamas apie baltus, vartojo žodį *lietuviai*, o kartais juos išvardydavo. Plg. *Antropós Daugawos Lījtuvius gywenāntius lig uppīj Gauje wadino Łatwejs isz pagadinto war-do Latuwej, jū krasztą Łatwiji. Dar jou i rytus wadino krasztą Letgaliļī taj yra: Lētuos galas, kame Letuwos tauta bengies o Kriewiū prasīdieje. Jou i pījtus Padaugawejš Łužienais arba Baltasejs Gudais. Kītiļ wadino Zámajtiū krasztą paiurie essanti tarp uppes Jslos ir Nemāno Pruzajs arba Parusajs* (*Bd*, p. 9).
- 3 DAUKANTAS, Simonas. *ISTORYJE ZEMAYTYSZKA*. [Ryga], [1831–1834], 553 lap. Rankraštis. Lietuvių literatūros ir tautosakos instituto bibliotekos rankraštynas, f. 1 – SD 2.

apie Odiną dar paimta iš Johannes Voigto (1786–1863) *Geschichte Preußens* (1827, t. 1), Ludwigo Albrechto Gebhardi'o (1735–1802) *Geschichte von Littauen, Kurland und Liefland* (1785). Abu pastaruosius veikalus S. Daukantas *IZ* nemažai citavo. Kyla klausimas, kas lėmė S. Daukanto apsisprendimą pakeisti *IZ* pateiktą sausą užuominą apie Odino Asgardą prie Dauguvos ir *Bd* aprašyti jį kaip antrąjį kultūrinį herojų.

Straipsnyje iškeliama mintis, kad S. Daukantas susipažino su šaltiniu, kuris įtikino jį dėl Odino baltiškumo. Jo įsitikinimas buvo tvirtas, nes *Bd* esantį pasakojimą apie Odino reformą (*Bd*, p. 174–175) jis perrašė paskutiniame darbe *Pasakojimas apie Wejkałus Lietuwių tautos senowie*⁴.

Mintis, kad S. Daukantas svarbiausio šaltinio apie Odiną, kur jo gyvenvietė lokalizuojama prie Dauguvos, dėl kažkokių priežasčių *Bd* nenurodo, kilo įsiskaičius į 1845 m. vasario 12 d. laišką Teodorui Narbutui. S. Daukantas laiške priekaištuoja, kad šis neįtraukė Odino į kultūrinių herojų gretą⁵, ir kaip autoritetinę argumentą pateikia du šaltinius: *O Odyne najciekawsza jest wiadomość w Jntrodukcyi Maleta do historyi Dunskiej oraz Zurnał Francuzki 1822 roku pod tytułym Katolik*. Tačiau susipažinus su šiais šaltiniais matyti, kad juose Odinas nelaikomas ir baltų herojumi.

Iškeliame hipotezę, kad S. Daukantas laiške T. Narbutui suklydo paminėdamas P. H. Mallet pavardę. Tokį spėjimą sukėlė greta paliktas kitas istoriko riktas dėl „Le Catholique“ pirmojo numerio leidimo metų – 1822 vietoj 1826 m. Kadangi S. Daukantas istorijos tyrimais užsiimdavo po darbo, dėl nuovargio atsirasdavo klaidų tiek darbuose, tiek laiškuose. Tad šiuo straipsniu, remiantis šaltiniotyros, tekstologijos, komparatyvistikos priegomis, norima aptarti S. Daukanto odinianos šaltinius ir į tolesnius jo veikalų tyrimus pasiūlyti įtraukti du papildomus šaltinius.

BD ODINIANOS ŠALTINIAI

Susipažinus su *Bd* šaltiniais, galima teigti, kad iš jų atsirastų mažai tokių, kuriuose Odinas nebuvo minimas, plačiau aptartas. XVIII–XIX a. vokiečių ir skandinavų istorikų darbuose Odinas pirmiausia yra šaunus karvedys ir

- 4 DAUKANTAS, Simonas. *Pasakojimas apie Wejkałus Lietuwių tautos senowie*, kuri trumpąjį aprašia Simonas Daukantas Rasztinikas Pilozopios Magistras metuose 1850. 362 p. Rankraštis. Vilniaus universiteto bibliotekos Rankraščių skyrius, f. 1, b. F 171.
- 5 Žr. GRIŠKAITĖ, Reda (sud.). *Simono Daukanto raštai. Laiškai Teodorui Narbutui. Epistolinis dialogas*, pratarinė, įvadas, laiškų parengimas, vertimas, Teodoro Narbuto laiškų vertimas Reda Griškaitė. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidykla, 1996, p. 496. ISBN 5-420-01357-6.

visuomenės reformatorius ir tik po to buvo sudievinatas. Kadangi S. Daukantas laikytinas pirmuoju lietuvių istoriku, kuris Odiną įtraukia į legendinės istorijos herojų gretą, svarbiausia nustatyti šaltinį, kuriame Odinas aprašytas ir kaip baltų herojus. Šioje straipsnio dalyje aptarsime *Bd* nuorodas aprašant Odino figūrą.

Kaip sakyta, S. Daukantas pirmą kartą Odiną trumpai paminėjo *IZ*, aprašydamas Šiaurės rašytojų žinias apie lietuvius ir žemaičius:

Pasakoiema tepat ira, iog buk buwes Zāmaitiu tautos dide garbingas kunegaiksztis wardu Odins, kursai ne wen dūklū niekam nesziles, bet dar dides daugibes tautū pergalejes ir waldes wissū sziauriū, beje, szenden wadinamas Norvegas, Danas, Zuviedas; tasai buk minaone sao pergalū padiejes pamatus pa Daugawie saò nauiè buweinè, Asgar wadinama (*IZ*, l. 10).

Tačiau *IZ* šaltinis nenurodytas. Gretimos nuorodos leistų teigti, kad pagrindinis šaltinis rašant minėtą skyrių buvo J. Voigto *Geschichte Preußens*⁶. Kadangi *Bd*, kaip matysime, nurodyta, kad informacija apie Asgardą prie Dauguvos paimta iš J. Voigto, manytina, kad ir *IZ* ši informacija paimta iš jo *Geschichte Preußens*.

Bd S. Daukantas pasakojimą apie Odiną išplėtojo. Jis minimas dviejose veikalų dalyse: „RIEDA Senowęs-Lėtuwiū“ ir „PREKYBA Senowęs-Lėtuwiū“. Pirmą kartą Odinas plačiau aprašomas dalyje apie lietuvių karybą, kai aptariami pirmieji tautos išminčiai. Odinas pristatomas kaip antrasis įstatymų kūrėjas (*Bd*, p. 174–175). Nuoroda rodo, kad šis pasakojimas paimtas iš 1826 m. pradėto leisti žurnalo „Le Catholique“. Susipažinus su leidiniu, matyti, kad S. Daukantas informaciją paėmė iš straipsnio „De l'ère primitive des législations sacerdotales“ (Apie pirmykščių laikų žynių įstatymdavystę)⁷. Straipsnis anoniminis, atrodo, paties redaktoriaus Ferdinando Ecksteino (1790–1862)⁸ parengtas.

6 VOIGT, Johannes. *Gefchichte Preuffens*, von den ältesten Zeiten bis zum Untergange der Herrschaft des deutchen Ordens, von Johannes Voigt. Erfster Band. Die Zeit des Heidenthums, Königsberg: im Verlage der Gebrder Bornträger, 1827, p. 198. [žiūrėta 2022 m. vasario–gegužės mėn]. Prieiga per internetą: <https://books.google.lt/books?id=N9ItAAAAYAAJ&printsec=frontcover&hl=de&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false>.

7 [ECKSTEIN, Ferdinand]. De l'ère primitive des législations sacerdotales. *Le Catholique*, ouvrage périodique dans lequel on traite de l'universalité des connaissances humaines sous le point de vue de l'unité de doctrine, publié sous la direction de M. le baron d'Eckstein, tome I. Paris, A. Sautelet et Cie, Libraires, Place de la Bourse, 1826, p. 450–487.

8 Ecksteino kilmės detalės nėra tiksliai žinomos. Teigiama, kad jis gimė Danijoje Vokietijos

„Le Catholique“ buvo pagrindinis Prancūzijoje leidinys, kuriame skelbti vokiečių orientalistų tyrimai. Krikščionių religijotyriminkai XVIII–XIX a. Europos mokslininkų susidomėjimą pagonių skandinavų mitologija stengėsi stabdyti⁹. Ypač aštri diskusija apie kitų pasaulinių religijų tyrimus vyko Prancūzijoje¹⁰, kur po revoliucijos vykdytų represijų Bažnyčia išgyveno nelengvą laikmetį. Čia tradicionalistai priešinosi kultūriniams ir visuomeniniams pokyčiams, sakydami, jog tai nesuteiks stabilumo, pabrėžė, kad Katalikų Bažnyčia pajėgi įveikti intelektualinę ir socialinę anarchiją¹¹. Tradicionalistų ir modernistų ginčų kontekste leidinys „Le Catholique“ turi dar didesnę svorį; parodo, kad kai kurie Prancūzijos katalikai sekė mokslo naujienas, jas pritaikė savo požiūriui apginti. „Le Catholique“ buvo skelbiamos religijos, politikos, istorijos, literatūros naujienos. 1826 m. pirmajame numeryje pateiktas aštuoniolikos numerių prospektas rodo leidinio tematinį įvairumą, užmojo platumą.

F. Ecksteinas buvo ne tik šio leidinio redaktorius, bet ir pagrindinis bendradarbis, orientalistinę medžiagą derinęs su krikščioniškąja. 1826 m. sausio mėn. „Le Catholique“ pirmajame numeryje supažindinama su atradimais tyrinėjant senovės tekstus¹². Leidinyje rašoma, kad Rytų literatūroje galima rasti

žydo, atsivertusio į liuteronybę, šeimoje; motina buvo Meda-Cecilia Schultz. Studijavo Heidelberge, Vienoje ir Romoje, kur perėjo į katalikybę, galbūt Friedricho Schlegelio paveiktas. Prisijungė prie Lützovo jėgerių (Meklenburgo-Šverino didžiosios hercogijos bataliono dalis) ir dalyvaudamas kovose prieš Napoleoną pasiekė Prancūziją; dirbo Marselio policijos inspektoriumi; nuo 1820 m. gyveno Paryžiuje ir dirbo Užsienio reikalų ministerijoje (iki 1830 m.). Aktyviai dalyvavo politikoje. Manoma, kad jo tyrimams trūko kritikos. Jis domėjosi civilizacijos ištakomis. Mokėjo sanskrito kalbą, tyrinėjo *Mahābhārata* ir planavo rašyti apie Indijos civilizaciją. Daugelis amžininkų laikė jo teiginius spekuliatyviais. Jis pasirašinėjo slapyvardžiais *Baron Sanskrit* ir *Baron Bouddha*: Plg. [KARTTUNEN, Klaus]. ECKSTEIN, Ferdinand d'. *Persons of Indian Studies by Prof. Dr. Klaus Karttunen*. [žiūrėta 2022 m. kovo 18 d.]. Prieiga per internetą: <<https://whowaswho-indology.info/1717/eckstein-ferdinand-d/>>.

9 McCALLA, Arthur. The Mennaisian “Catholic Science of Religion”: Epistemology and History in Early Nineteenth-Century French Study. *Method and Theory in the Study of Religion*, 2009, vol. 21, no. 3, p. 286. DOI:10.1163/157006809X460338.

10 Plg. ten pat, p. 285–309.

11 Ten pat, p. 287.

12 Norisi atkreipti dėmesį, kad šiame numeryje yra straipsnis apie lietuvių poeziją. Remian-tis Martyno Liudviko Rėzos mintimis čia palankiai vertinama ir gana detaliam aptariama lietuvių tautosaka: [ECKSTEIN, Ferdinand]. De la poésie des Lithuaniens. *Le Catholique*, ouvrage périodique dans lequel on traite de l’universalité des connaissances humaines sous le point de vue de l’unité de doctrine, publié sous la direction de M. le baron d’Eckstein, t. I. Paris, A. Sauteret et Cie, Libraires, Place de la Bourse, 1826, p. 431–449.

bibliinių idėjų, nors iškraipytu pavidalu, pavyzdžiui, apie nuopuolį ir Atpirkėjo laukimą ir kt. Kaip būdinga šviečiamajam, plačiajai auditorijai skirtam tekstui, straipsnis „De l'ère primitive des législations sacerdotales“ neparemtas šaltiniais. Minimas Tacitas, o iš naujų autorių – vokiečių mokslininkai Augustas Vilhelmas (1767–1845) ir Friedrichas (1772–1829) Schlegeliai, graikų mitologijos specialistas Karlas Otfriedas Mülleris (1797–1840), antikinės istoriografijos žinovas Bartholdas Georgas Niebuhras (1776–1831). Straipsnyje jų darbai necituojami. Kaip rodo straipsnio turinys, tai gana plati vokiečių mokslininkų tyrimų apie ikikrikščioniškųjų civilizacijų teisinę ir religinę visuomenės reguliavimą sintezė, bet čia nerandame jokios užuominos apie baltų Odiną (*sic!*). T. y. net nepasakoma, kad jis įkūrė naująjį Asgardą prie Dauguvos. Galima tik spėti, kad S. Daukantai įspūdį padarė straipsnio turinys ir stilius. Autorius dviejuose puslapiuose sugebėjo aprašyti svarbiausius Odino nuopelnus, o pabaigoje atkreipti dėmesį į tai, kad karališkosios Saksonijos ir Danijos šeimos, Merovingų dinastija ir langobardų princai įtraukė Odiną į savo genealogiją¹³. Ši autoriaus pastaba galėjo nulemti S. Daukanto argumentą:

Businą to Odino Lėtuwoie newen senowęs rasztaj rodo, bet pates pawardes Odinû nu neatminamû ąmziû kunegajksziû, Zámloû [=Zámloû] ir lousû žmoniû iki szè dijnà Lėtuwo ir Zámajtiuse tebesantes patwirtin, kad tó tarpó Odino pawardies niekio kioie kitoie tautoie niera rądamos (*Bd*, p. 175).

Paminėtina, kad „De l'ère primitive des législations sacerdotales“ perspausdino belgų leidinys „Le Conservateur Belge“¹⁴. „Le Catholique“ buvo referuojamas ir anglų amžininkų¹⁵, tai rodytų jo populiarumą ir tai, kad S. Daukantas apie straipsnį ir žurnalą galėjo sužinoti iš kitų leidinių.

13 [ECKSTEIN, Ferdinand]. De l'ère primitive des législations sacerdotales..., p. 478.

14 [Anonimas]. De l'ère primitive des législations sacerdotales. *Le Conservateur Belge, recueil ecclésiastique et littéraire, contenant le mémorial catholique, l'ami de la religion et du roi et le catholique*, 1826, t. 14. Liège: de l'imprimerie de Ve. Duvivier et fils, rue Vinave-D'Ile, No. 603, p. 157–180. [žiūrėta 2022 m. balandžio 6 d.]. Prieiga per internetą: <https://books.google.lt/books?id=Zb1_ZIXrYqQC&hl=lt&source=gbs_similarbooks>.

15 Žr. KEIGHTLEY, Thomas. Review: Vorlesungen über Theorie u. Geschichte der bildeten Künste. *Foreign Quarterly Review*, 1828 t. 2, Nr. 2724, p. 724–726; *The Reception of Classical German Literature in England, 1760–1860. A Documentary History from Contemporary Periodicals*. 1977, vol. 6. Ed. by John Boening. New York and London: Garland Publishing, 1977, p. 283. DOI: <https://doi.org/10.4324/9781003011019>. ISBN 9781003011019 (ebk).

S. Daukantas, kitus du kartus minėdamas Odiną, nurodo J. Voigto *Geschichte Preußens* pirmąjį tomą (*Bd*, p. 214, 219). Odinas J. Voigto veikale daugiausia aprašytas Vaidevučio kontekste, pažymint, kad, trūkstant tikslų žinių, pasitelktina skandinavų mitologija. J. Voigtas pamini, kad Ernstas Hennigas mano, jog Vaidevutis ir Odinas buvo viena ir ta pati asmenybė arba jie buvo susiję¹⁶. Šią mintį jis dar sustiprina¹⁷ Joachimio Lelewelio pastebėjimu, kad Odino plati kelionių geografija susiejo jį su visais kraštais, kurie į šią įtaką pateko, taip pat ir Vaidevutis¹⁸. Ši paplitusi nuomonė, kad Odinas laikytinas daugelio tautų pradininku, matyt, taip pat veikė S. Daukanto apsisprendimą įtraukti jį į baltų herojų panteoną.

J. Voigtas neakcentuoja Odino gyvenimo laikotarpio, pasakydamas, kad jis *ankstesniais laikais (frühster Zeit)* įkūrė naująjį Asgardą prie Dauguvos¹⁹. S. Daukantas, pirmtaku remdamasis, rašo: *Odins pirmasis wissos sziaurės waldimiers buwęs išz Ziamajtiū kilimo ĩr sawą buwejnę Asgardo pīlie pa Daugawie tōrījēs* (*Bd*, p. 214). Šis argumentas S. Daukantui buvo svarbus, bet ne pakankamas, nes ir J. Voigtas pastebi, kad Asgardo pavadinimas iki šių laikų galėjo ir neišlikti²⁰. Tikėtina, kad todėl S. Daukantas, užbaigdamas mintį apie Odiną (*Bd*, p. 175), iš „Le Catholique“ nusižiūrėjo anksčiau minėtą argumentą apie tai, kad Odinas laikomas ne vienos kilmingos Europos šeimos pradininku.

S. Daukantas šį argumentą pateikia ir todėl, kad jo mama buvo Kotryna Odinaitė²¹. Norėtume pastebėti, kad individualios istorijos mitologizavimas

16 Ten pat, p. 141.

17 Ten pat, p. 142.

18 Plg. *Dieser Leschek bey den Lachitischen Nationen, Vater so vieler Söhne, von denen alle Fürsten an der Oder und Weichsel stammen, deren Geschlecht unauslöschbar bis jetzt noch über Polen und Deutschland unter mancherley Namen verbreitet ist, entspricht der Nachkommenschaft des im Norden berühmten Odin oder Wodan, dessen Söhne Sigurlam in Garderik, Baldeg, Segdeg und Wekta in Sachsen, Skiiold in Dänemark, Ing in Upsala, Sennung in Norwegen, Sigge und andre in andern Ländern, bey den Franken, Angeln, und in ganz Skandinavien den Thron mit ihren Nachkommen besetzt haben.* „De cujus stirpe multarum provinciarum regium genus originem duxit“ sagt Beda vom Odin, „Hist. eccles.“ I, 15. Doch aller dieser gemeinschaftliche Vater war der Gott Odin. LELEWEL, Joachim. Matthaues vom Wappen Cholewa. *Vincent Kadlubek, ein historisch-kritischer Beytrag zur Slavischen Literatur*, aus dem Polnischen des Grafen Joseph Maximilian Ossolinski, von Samuel Gottlieb Linde [...]. Warschau: N. Glücksberg, 1822, p. 561. [žiūrėta 2022 m. balandžio 15 d.]. Prieiga per internetą: <<https://archive.org/details/vincentkadubeke00lindgoog/page/320/mode/1up>>.

19 VOIGT, Johannes. *Gefchichte Preußens...*, p. 197–198.

20 Ten pat, p. 198.

21 Kotryna Odinaitė-Daukantienė gimė apie 1757–1766 m., o „mirties registracijos įrašė 1847 m. vadinama kilmingąja (urodzona), kaip, beje, ten pat vadinamas ir jos velionis

dar buvo gajus per visą XIX a. Pavyzdžiui, pirmojo JAV prezidento Georgo Washingtono (1732–1799) biografijos autoriui Albertui Wellesui, sumaniam parodyti, kad valstybė buvo kuriama kilmingos šeimos palikuonių, teko imtis ilgesnių įrodinėjimų, kad galėtų tarti, jog prezidentas buvo 55 kartos Odino palikuonis, nes jų nebesiejo ta pati pavardė²².

J. Voigto istoriją S. Daukantas nurodo rašydamas apie lietuvių prekybos klestėjimą *Odinou valdant wissą sziaurę* (*Bd*, p. 219). Paskutinį kartą Odinas *Bd* minimas su apgailestavimu, kad *Sziaurie Odinou mīros* (*Bd*, p. 221) daugiau tokio masto asmenybių neatsirado. Nuoroda pateikta į Ludwigo Albrechto Gebhardi'o (1735–1802) *Geschichte von Littauen, Kurland und Liefland*²³. Tačiau šis autorius kitose teksto vietose nerašo nei apie Odino migracijos kelią, nei apie pilį prie Dauguvos.

Apibendrinant galima pasakyti, kad S. Daukantas, rašydamas apie Odiną, rėmėsi dviem seniai jam žinomais autoriais J. Voigtu ir L. A. Gebhardi. Iš jų tik J. Voigtas *Geschichte Preußens* pirmajame tome nurodė, kad Odinas įkūrė Asgardą prie Dauguvos, samprotavo apie jo mokymo įtaką Vaidevučiui. S. Daukantui pirmtako veikalas buvo gerai žinomas, jis daug kartų cituojamas ankstesniame *IZ*. Manytume, kad lemiamą įtaką įtraukti Odiną į baltų kultūrinių herojų gretą greičiausiai padarė straipsnis „De l'ère primitive des législations sacerdotales“. S. Daukantas iš jo perėmė beveik visą informaciją²⁴, pakeisdamas pastebėjimą dėl Odino, kaip daugelio Europos kilmingųjų šeimų pradininko, į tai, kad nuo senų laikų Žemaitijoje šią pavardę turėjo kunigaikščiai, bajorai bei laisvi žmonės ir kad šiandien ji išlikusi.

LAIŠKAS TEODORUI NARBUTUI

Susipažinę su nauju S. Daukanto odinianai šaltiniu „De l'ère primitive des législations sacerdotales“, tikėtina, nulėmusiu apsisprendimą įtraukti Odiną į baltų herojų panteoną, galėtume padėti tašką. Tačiau dar kartą akcen-

vyras Jurgis“: MEILUS, Elmantas. Apie Daukantų giminę. Iš *Simonas Daukantas. Lietuvių istorijos atgimimo studijos*, [Kn.] 5. Vilnius: Viltis, 1993, p. 12, 17. ISSN 1392-0391.

22 WELLES, Albert. *The Pedigree and History of the Washington Family: derived from Odin, the Founder of Scandinavia, B.C. 70, Involving a Period of Eighteen Centuries, and Including Fifty-Five Generations, down to General George Washington, First President of the United States*. New-York: Society Library, 1879.

23 GEBHARDI, Ludewig Albrecht. *Gefchichte von Liefland, Efhthland, Kurland und Semgalen*. In *Geschichte von Littauen, Kurland und Liefland*, von Auguft Ludewig Schlözeri und Ludewig Albrecht Gebhardi. Halle, bey Johann Jacob Gebauer, 1785, p. 301–528.

24 Žr. BONČKUTĖ, Roma. Odinas Daukanto panteone. *Senoji Lietuvos literatūra*, 2022, t. 53 (rengiama spaudai).

tuotina, kad straipsnyje nebuvo jokios užuominos apie Odino gyvenimą rytinėje Baltijos jūros pakrantėje, neminėtas Asgardas prie Dauguvos ar panašūs dalykai, kurie leistų šį garsų herojų priskirti prie savųjų.

S. Daukantas, jau *Bd užbaigęs*, 1845 m. laiške T. Narbutui priekaištavo, kad šis Odino neįtraukė į lietuvių herojų panteoną:

Powture również drugiego orawodawcę Odina, który Szwedow zawojował i całą Połnoc, w Szencyi w Danij w Norwegij zadnego nazwiska familij któryby się Odynym nazywał niemają, gdy tym czsem pełno niety[ł]ko książat biednej szlachty ale też i prostych ludzi ale zawsze wołnych, co pokazuie że oni są ab origine Litwini. Własnie Odyn jest patriarchą wszystkich książat Litewskich. Rzecz naturalna ze ludzi pierwiej były zaludnione brzegi stej strony morza Bałtyckiego jak z tamtej, te nazwanie wagina gentium (Szwecya) jest concept srednik wiekow mianowicie 15 wieku, wiadomo zdoswiadczenia że gdzie niema chleba tam się i ludzie niemnożą, Co dzis praktykuie to musiało bydz i dawniej, sam wyraz Zuwiedaj Litewski /: rybojedy) pokazuie, czym oni dawniej żyli i byli. O Odynie najciekawsza jest wiadomość w Introdukcyci Maleta do historyi Dunskiej oraz Zurnał Francuzki 1822 roku pod tytułym Katolik²⁵.

Kaip rodo T. Narbuto istorija, jis laikėsi nuomonės, kad Odinas į Skandinaviją atvyko seniausiais laikais²⁶, kai įvyko pirmosios žmonių giminės kelionė nuo Tibeto šiaurės ir šiaurės vakarų kryptimi, bet per Lapiją²⁷, t. y. visai šiauriniu keliu. Jis mano, kad po to, kai Odinas nuo Uralo kalnų pasitraukė link Skandinavijos, toje vietoje susiformavo alanų tauta²⁸. Todėl rašydamas apie alanus²⁹ jis nepa-

25 GRIŠKAITĖ, Reda (sud.). *Simono Daukanto raštai. Laiškai Teodorui Narbutui...*, p. 496.

26 *Padavimai, išlikę Šiaurės tautų sagose, visada pasakoja apie skandinavų protėvių atvykimą iš Skitijos pusės Odinui vadovaujant; tai patvirtina skandinavų giminės bruožai, panašūs į skitų.* NARBUTAS, Teodoras. *Lietuvos tautos istorija*. T. 2. Iš lenkų kalbos vertė Kazys Uscila. Vilnius: Mintis, 1995, p. 39. ISBN 5-417-00711-0.

27 NARBUTAS, Teodoras. *Lietuvos tautos istorija*. T. 2..., p. 47, 39.

28 Ten pat, p. 68.

29 Motiejus Strijkovskis Vaidevutį laikė alanu. T. Narbutas labai vertino Strijkovskį, laikė jį pagrindiniu ir svarbiausiu autoritetu (žr. GRIŠKAITĖ, Reda (sud.). *Simono Daukanto raštai. Laiškai Teodorui Narbutui...*, p. 101), galbūt todėl Odino, skirtingai negu dauguma senųjų ir vėlesniųjų autorių, „nepriėmė“ į alanų bendruomenę. Plg. STRYJKOWSKI, Maciej. *Kronika Polska, Litewska, Żmódzka i wszystkiej Rusi Macieja Strykowskiiego: Wydanie nowe, będące dokładnem powtórzeniem wydania pierwotnego królewieckiego z roku 1582, wiadomością o życiu i pismach Strykowskiiego przez Daniłowicza, pomnożone przedrukiem dzieł pomniejszych Strykowskiiego według pierwotnych wydań*. T. 1. Warszawa: nakład Gustawa Leona Glücksberga, księgarza, 1846, p. 43–44.

laiko³⁰ Pavelo Juozapo Šafaryko (lenk. Paweł Józef Szafarzyk; ček. Pavel Josef Šafařík, 1795–1861), kuris Odiną kildino iš alanų³¹, kurie gyveno krašte, kur išteka Vakarų Dauguva, Dnepras, Donas ir Volga³². Tačiau kitoje vietoje T. Narbutas rašo, kad yra įrodymų, jog *alanai buvo susigiminiavę su gotais, o gotų protėviai kilę iš asų, neabejotinai pačios seniausios prie Dono gyvenusios skitų tautos, kuri galėjo pasitraukti prie Uralo kalnų, ir ten dar Odino laikais, kai jis su broliška tos pačios tautos kolonija iškeliauja į Skaniją, susiformavo alanų tauta*³³. Tad T. Narbutas, kaip ir daugelis kitų autorių, mažiau ar daugiau buvo užsiminę apie seniausius gotų ir baltų protėvių kontaktus. Tačiau S. Daukantas pirmasis Odiną laiko baltų herojumi, o T. Narbutas Odiną mini kaip žiaurų karį, kurio vardas tapo pasaulio siaubu ir dangaus rykšte³⁴.

Susipažinus su T. Narbuto nuorodomis į šaltinius, matyti, kad jis ne kartą citavo J. Voigto *Geschichte Preußens*, iš kur, kaip sakyta, S. Daukantas *Bd* pateikė žinias apie Asgardą prie Dauguvos. Tačiau T. Narbutas liko prie savo nuomonės ir apie baltų kontaktus su skandinavais-gotais rašo nuo II a. po Kr.

Kadangi S. Daukantas skaitė ir rėmėsi T. Narbuto istorija, laiške pabrėžė du, jo nuomone, Odino figūrai svarbius šaltinius: *O Odynie najciekawsza jest wiadomość w Jntrodukcyi Maleta do historyi Dunskiej oraz Żurnał Francuzki 1822 roku pod tytułym Katolik*. Tačiau kyla klausimas, kodėl S. Daukantas mano, kad jo kolega būtent šių šaltinių turėtų būti įtikintas, kad Odinas įtrauktinas ir į lietuvių seniausią istoriją. Leidinio „Le Catholique“ straipsnį aptarėme, pabrėždami, kad ten Odinas nelaikomas ir baltų herojumi. Be to, T. Narbutas nurodyto leidinio nebūtų galėjęs surasti, nes jis išleistas ne 1822 m.

Kitas šaltinis – P. H. Mallet veikalas – nebuvo jokia retenybė. Beje, pats S. Daukantas kažkodėl jo nė karto *Bd* necitavo, kai rašė apie Odiną. Jis *Bd* P. H. Mallet *Les anciens Danois* (1790) cituoja kitame kontekste (*Bd*, p. 246). Kodėl T. Narbutui rekomendavo P. H. Mallet, bet pats juo nesirėmė?

30 NARBUTAS, Teodoras. *Lietuvos tautos istorija*. T. 2..., p. 64.

31 P. J. Šafarykas nurodo, kad garsusis kartografas Christianas Gottliebas Reichardas (1758–1837) pirmasis žemėlapyje pažymėjo Šiaurėje gyvenusius alanus prie Dauguvos Aukštupio. Рлг.: ШАФАРИК, Павел Юозеф. *Славянские древности*. Т. 1, кн. 2, Часть Историческая. Изд. 2-е исправл. Перевод с чешского О. Бодянского. Москва: В Университетской типографии, 1847. [žiūrėta 2022 m. gegužės 9 d.]. Prieiga per internetą <<https://archive.org/details/shafarik2/page/n145/mode/2up>>.

32 NARBUTAS, Teodoras. *Lietuvos tautos istorija...*, p. 64.

33 Ten pat, p. 67–68.

34 Ten pat, p. 86.

Atkreipkime dėmesį, kad laiške rašoma *w Jntrodukcyi Maleta do historyi Dunskiej*. Laiškų vertėja ir tomo rengėja Reda Griškaitė tą vietą išvertė *Mallet įvade Danijos istorijai* ir pateikė nuorodą³⁵ į šio autoriaus knygą *Histoire de Dannemarc* (1787, t. 1). Susipažinus su knyga matyti, kad prieš pirmąją dalį yra tomo pavadinimas *Introduction a l'histoire de Dannemarc*³⁶. Tai autoriaus pirmosios knygos *Introduction a l'histoire de Dannemarc*, išleistos 1755 m., tekstas. Kaip sakyta, veikalas senas, plačiai žinomas. Be to, atkreipkime dėmesį, kad S. Daukantas laiške akcentuoja įvadą, nuo antraštės jį atskirdamas autoriaus pavarde *w Jntrodukcyi Maleta do historyi Dunskiej*.

Susipažinus su P. H. Mallet veikalu, matyti, kad autoriui nebuvo svarbu atkurti Odino migraciją. Jis dėmesį sutelkia į Danijos proistorę, jos įkūrėjus skitus-kimbrus ir Odino religijos įtaką kimbrams-danams. P. H. Mallet nuo IV skyriaus aprašo Odiną, kuris senais laikais Šiaurėje valdė, atliko politines ir religines reformas³⁷. Remdamasis antikiniais autoriais, P. H. Mallet aprašo Odiną kaip barbarų, Mitridato (VI Eupatoro) sąjungininkų vadą trečiajame Ponto ir Romos kare. P. H. Mallet rašo, kad Odino tikras vardas Sigas (*Sigge*), Fridulfo (*Fridulphe*) sūnus. Sigas, kuris galbūt buvo skitų aukščiausiojo dievo Odino žynys arba aukštas kulto patarnautojas, pasivadino dievo vardu. P. H. Mallet sako, kad daugeliui tautų buvo būdinga, kad žyniai pasivadindavo dievo vardu. Jis, Gnėjui Pompėjui persekiojant, migravo į Šiaurės Europą. Odinas valdė asus, kurie gyveno tarp Kaspijos ir Juodosios jūros, mieste *As-Gard*³⁸. P. H. Mallet pastebi, kad tai Snorri'o Sturlusono (1179–1241) sugalvota, ir abejoja, ar galėjo Odinas iš taip toli atkelti į Šiaurę³⁹. Toliau autorius sako, kad Odinas ilgai gyveno Fyno (*Fionie*) saloje, kur įkūrė miestą Odensę. Iš čia nukariavo visą Daniją, kur paliko karaliauti sūnų Skioldą, po to užkariavo Šiaurę, kur įvedė naujus įstatymus, naują religiją, įkūrė miestą Sigtuną. P. H. Mallet aprašo jo ypatingu būdu atliktą savižudybę (susibadant) bei palaidojimą Sigtunoje, kuri iki šių dienų, kaip pastebi autorius, neišliko⁴⁰. Toliau

35 GRIŠKAITĖ, Reda (sud.). *Simono Daukanto raštai. Laiškai Teodorui Narbutui...*, p. 500, 501.

36 MALLEY, Paul Henri. *Histoire de Dannemarc*. T. 1. Geneve: Barde, Manget, 1778, p. 1. [žiūrėta 2022 m. vasario–gegužės mėn.]. Prieiga per internetą: <https://books.google.lt/books?id=x7BBAAAACAAJ&printsec=frontcover&hl=lt&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false>.

37 MALLEY, Paul Henri. *Histoire de Dannemarc...*, p. 51.

38 Mallet nurodo, kad Plinijus sako, jog *Asēns* žmonės gyveno prie Tauro kalno; skitų kalba *Ases* arba *As* reiškia dievą: MALLEY, Paul Henri. *Histoire de Dannemarc ...* p. 53, 54.

39 Ten pat, p. 53.

40 Ten pat, 57–58.

autorius svarsto, kaip susikūrė Odino mitologija, užfiksuota islandų-skandinavų raštijoje⁴¹, kiek joje išliko skitų aukščiausiojo dievo bruožų ir pan. Tolesni P. H. Mallet *Danijos istorijos* pirmojo tomo skyriai ir skirti Odino reformoms aptarti, lyginant su vietinėmis (t. y. Šiaurės Europos) ir kitų pasaulio kraštų visuomenės valdymo tvarkomis bei religijomis.

Tai iš esmės, kaip sakytą, buvo paskelbta P. H. Mallet pirmajame darbe *Introduction a l'histoire de Dannemarc*⁴² ir po metų išleistame darbe *Monumens de la mythologie et de la poesie des Celtes* (1756⁴³; 2-asis leidimas – 1763; 3-iasis – 1787). Pastarojo sutrumpintą variantą paskelbė Joachim Lelewelis 1807 m. *Edda czyli Księga religii dawnych Skandynawii mieszkańców*⁴⁴. 1807 m. leidimas buvo anoniminis, bet papildytame 1828 m. leidime J. Lelewelio autorystė nurodyta. Šią knygą S. Daukantas turėjo savo bibliotekoje⁴⁵. Yra žinoma, kad

- 41 Tai šiandien žinomas poemų rinkinys *Vyresnioji Eda*, arba *Poetinė Eda*, kurių rankraščiai datuojami XIII–XIV a., nors kai kurie tekstai buvo sukurti dar geležies amžiuje (IV–III a. pr. Kr.), t. y. iki didžiojo tautų kraustymosi. *Poetinės Edos* tekstų autoriai nežinomi, laikomi liaudies kūryba, kuri plito žodžiu, todėl laikui bėgant keitėsi. Kitas skandinavų mitologijos šaltinis – islandų politinio veikėjo, istoriko, poeto Snorri'o Sturlusono (1179–1241) surinkta ir proza surašyta skandinavų mitologija *Jaunesnioji Eda (Prozinė Eda)*; 1665 m. išspausdinta Stokholme), kur ryškiausiai užfiksuotas Odinas ir jo riteriai asai. Čia daug detalių, kurių nėra kituose tekstuose. Dar vienas Sturlusono sudarytas, Odino figūrai svarbus tekstas – *Heimskringla* (-1240; *Žemės ratas*) – buvo paskelbtas 1697 m. Čia aprašyta Norvegijos karalių istorija, kuri prasideda legendine *Ynglinga* saga, kurioje pasirodo Odinas. Anette Lassen nurodo, kad kituose islandų-skandinavų literatūriniuose tekstuose Odinas palyginti retai aptinkamas, jo figūra pasitaiko Viduramžių šventųjų aprašymuose. Žr. LASSEN, Annette. *Odin's Ways...*, p. 71–72.
- 42 MALLET, Paul Henri. *Introduction a l'histoire de Dannemarc, ou l'on traite de la religion, des loix, des moeurs & des usages des anciens Danois*, par Mr. Mallet, Professeur Royal de Belles-Lettres Françoises, Membre de l'Académie des Sciences et Belles-Lettres de Lyon. A Copenhague: De l'imprimerie des Héritiers de Berling, par L. H. Lillie, MDCCLV [1755]. [žiūrėta 2022 m. vasario–gegužės mėn.]. Prieiga per internetą: <https://archive.org/details/gri_33125011171929/page/n19/mode/2up>.
- 43 MALLET, Paul Henri. *Monumens de la mythologie et de la poesie des Celtes et particulièrement des anciens Scandinaves: pour servir de supplement et de preuves a l'Introduction a l'histoire de Dannemarc*, par Mr. Mallet, Professeur Royal de Belles-Lettres Françoises, de l'Académie Royale d'Upsal, & de celle de Lyon, A Copenhague: Chez Claude Philibert, de l'Imprimerie de Ludolphe-Henri Lillie, 1756. Prieiga per internetą: <https://archive.org/details/gri_33125011171986/page/n7/mode/2up>.
- 44 [LELEWEL, Joachim]. *Edda czyli Księga religii dawnych Skandynawii mieszkańców*. W Wilnie, Nakładem i drukiem Józefa Zawadzkiego Akademii zwyczajnego drukarza, 1807.
- 45 [DAUKANTAS, Simonas]. *Te tytuły ksiąg w tym Rejestrze spisanych znajdujące bez krzyżyków są darowane Panom Dowkontom Mitkajckim Pana Andrzeja Dowkonta synom w roku 1852 gim przezemnie Szymona Dowkonta*, [1852?]. 66 lap. Rankraštis. Lietuvių literatūros ir tautosakos instituto bibliotekos rankraštynas, f. 1 – SD-33, lap. 25.

J. Lelewelis 1806 m. skaitė pranešimus apie Skandinavijos gyventojų skitų kilmę, runų užrašus ir senąjį skandinavų poetą⁴⁶. Kaip ir P. H. Mallet, J. Lelewelis *Edų* tekstus laikė ikirikriščioniškos religijos šaltiniu. Laikotarpiu tarp dviejų *Edos* leidimų J. Lelewelis išleido Josepha Chérade'o Montbrono *Les Scandinaves* vertimą. J. Lelewelio vertimas buvo paskelbtas „Tygodnik Wileński“ 1820 m.⁴⁷ Jis palaikė škotų mokslininko Johno Pinkertono (1758–1826) mintį, kad skitai yra seniausi, tapatino juos su gotais⁴⁸. Ypač svarbi atrodo P. H. Mallet ir J. Lelewelio paliesta skitų moralė, tradicijos, kurias perėmė germanų ir skandinavų tautos, ypač apie nepriklausomą moterų padėtį⁴⁹. J. Lelewelis 1807 m. leidinio įvadiniam straipsnyje aptarė skitų migraciją, vykusią keliais etapais⁵⁰. Jis mano, kad Europos šiaurinėje dalyje jie apsigyveno 900–500 m. pr. Kr.⁵¹, o į Skandinaviją Sigas-Odinas⁵² atvyko I a.: *To przyyście miało się odbyć pod dowództwem Syga który iest za Odyna wzięły*⁵³.

Tikėtina, kad P. H. Mallet Odino figūros interpretacija S. Daukantai buvo žinoma dar studijų laikais. Sunku patikėti, kad 1845 m. laiške T. Narbutui jis norėjo atkreipti dėmesį būtent į P. H. Mallet veikalą, kuriuo pats nesirėmė. Kadangi laiške S. Daukantas suklydo nurodydamas, kad straipsnis „De l'ère primitive des législations sacerdotales“, kuriuo jis rėmėsi, buvo paskelbtas 1822 roku žurnale „Le Catholique“, manytina, kad dėl autoriaus pavardės *Maleta* taip

46 KRAKOW, Annette. Joachim Lelewel's Edda of 1807. *Folia Scandinavica Posnaniensia*, 2017, t. 22, Poznań, p. 30. DOI:10.1515/fsp-2017-0003.

47 Ten pat, p. 33.

48 [LELEWEL, Joachim]. *Edda czyli Księga religii dawnych Skandynawii mięszkańców...*, p. 5.

49 KRAKOW, Annette. Joachim Lelewel's Edda of 1807..., p. 39.

50 Rašydamas apie lietuvių kovas su švedais S. Daukantas nurodė J. Lelewelio *Dzieje starożytne od początku czasów historycznych do drugiey połowy wieku szóstego ery chrześcijańskiej* (1818) ir lietuvius su skandinavais laikė tos pačios kilmės, kurių protėviai – skitai. Pratarėms pradžioje rašoma: *Arba ką sakitum ansay yszmyntyngas Skytas, atsiesiedys ant kapu, weyziedamas i tólymus sawa popósunius Létuweys, Zemayteys, Prusays, Łatweys, Joudwiezeys, Kurzemey, pramyntus, yr paskandyntus galžudiese, apwergtus yr tarp giwolu paskaytitus? Negut pasygyaylys ję, ysztartum su paskuju apgynieju Rimionu luosibes, tus žodžius: „O doribe, tuszczu esy žodžiū szioje pasaulie!“*; DAUKANTAS, Simonas. *Darbay senuju Lituwu yr Zemaycziu*, 1822. Vilniaus universiteto bibliotekos Rankraščių skyrius, f. 1 – D 104, p. 2–3.

51 [LELEWEL, Joachim]. *Edda czyli Księga religii dawnych Skandynawii mięszkańców...*, p. 9, 11.

52 T. Narbutas, remdamasis Hartknochu, rašo apie prūsų žynį *Siggo*. Žr. NARBUTAS, Teodoras. *Lietuvos tautos istorija*. T. 1. Redaktorių kolegija: A. Tyla, E. Aleksandravičius, R. Griškaitė, Z. Kiaupa, V. Vėlius, V. Visockas. Vilnius: Mintis, 1992, p. 230. ISBN 5-417-00586-X.

53 [LELEWEL, Joachim]. *Edda czyli Księga religii dawnych Skandynawii mięszkańców...*, p. 9–10.

pat galėjo suklysti. S. Daukantas, kaip sakyta, istorijos tyrinėjimais užsiiminėjo po darbo, nuovargis darė savo, jo darbuose liko įvairaus pobūdžio klaidų. Čia tiktų paminėti, kad vieno iš didžiausių autoritetų – Johanno Gottfriedo Herderio, kurio idėjų buvo paveiktas, skaitė ne vieną veikalą⁵⁴ – pavarde *IZ* klaidingai parašė *I. G. Harders (IZ, p. 41)*. Ji nebuvo ištaisyta abu kartus – 1893, 1995 m. – veikalą spausdinant⁵⁵.

Kaip sakyta, laiške P. H. Mallet istorijos pavadinimas parašytas ne *Introduction a l'histoire de Dannemarc*, o *Jntrodukcyi Maleta do historyi Dunskiej*. T. y. S. Daukantas akcentuoja įvadą. J. Voigtas nurodo, kad informaciją apie Odino Asgardą prie Dauguvos ėmė iš Peterio Friedricho Suhmo (*So iſt Suhm Meinung B. I S. 45–46*)⁵⁶. S. Daukantas *Bd* vieną kartą pateikia nuorodą į šio autoriaus (*Suhm B. s. 50*)⁵⁷ *Geschichte der Dänen*, kai aptaria lietuvių žynių instituciją: *Wadīnos kuriejatej it but kuriejo sunus essantys, kōrīj szwentą ugni qntwejzieiē ĩr swietou tejsybę atijšę, sako jū dwyleką buwōs (Bd, p. 124)*. Jau rašyta, kad ši vienintelė nuoroda į P. F. Suhmo istoriją buvo paimta iš J. Voigto⁵⁸,

- 54 Žr. BONČKUTĖ, Roma. Kultūros sąvokos raiška Daukanto darbuose. *Logos*, 2019, t. 98, p. 174–180. DOI: <https://doi.org/10.24101/logos.2019.19>; BONČKUTĖ, Roma. Herderio Humanitāt koncepto raiška Daukanto veikale *BUDA Senowęs-Lėtuwiū Kalmienū ĩr Zámajtiū* (1845). *Logos*, 2021, t. 108, p. 31–38. DOI: <https://doi.org/10.24101/logos.2021.51>.
- 55 DAUKANTAS, Simonas. *Lietuvos istorija nū seniausių gadynių iki Gediminui D. L. K.* Parazyta 1850 m. Simano Daukanto buvusiojo Vilniaus Universiteto Philozophijos Magistro. Kninga 1. Plymoth, Pa., Kasztu ir Spaustuvėje Jūzo Paukszcio, 1893, p. 90; DAUKANTAS, Simonas. *Istorija žemaitiška*. T. 1. Parengė Birutė Vanagienė, įžangos straipsnį parašė Vytautas Merkys. Vilnius: Vaga, 1995, p. 117. ISBN 5-415-00352-3.
- 56 VOIGT, Johannes. *Geschichte Preuffens...*, p. 198.
- 57 Vytautas Merkys suklydo spėdamas, kad S. Daukantas P. F. Suhmo veikalą nurodė iš Jacques'o Langebecko *Danijos istorijai* svarbių šaltinių ištraukų publikacijos. Plg. DAUKANTAS, Simonas. *Raštai*. T. 1. Tekstą paruošė Birutė Vanagienė, sudarė, įvadą ir paaiškinimus parašė Vytautas Merkys. Vilnius: Vaga, 1976, p. 731. J. Langebecko veikalo p. 50 nerašoma apie 12 žynių. Veikalo p. 42–64 yra ištraukos iš Stephano Hanseno Stephaniuso (1599–1650) *Svenonis Aggonis filii, que extant, opuscula*. LANGEBECK, Jacobus. *SCRIPTORES RERUM DANICARUM MEDII AEVI, PARTIM HACTENUS INEDITI, PARTIM EMENDATI-US EDITI, QVOS COLLEGIT, ADORNAVIT, ET PUBLICI JURIS FECIT JACOBUS LANGEBEK, SACR. REG. MAJ. A CONSILIIIS STATUS ET TABULARII SANCTIORIS PRAEFECTUS. TOMUS I. HAFNIAE: TYPIS VIDUAE ANDR. HARTV GODOICHE PER FRIDER. CHRIST. GODOICHE, 1772, p. 42–64*. [žiūrėta 2022 m. kovo 19 d.]. Prieiga per internetą: <https://books.google.lt/books?id=AJdJAAAaAAJ&printsec=frontcover&hl=lt&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false>.
- 58 BONČKUTĖ, Roma. Simono Daukanto *BUDA Senowęs-Lėtuwiū Kalmienū ĩr Zámajtiū* (1845) šaltiniai. *Archivum Lithuanicum*, 2020, t. 22, p. 237. DOI: <https://doi.org/10.33918/26692449-22005>.

kuris, rašydamas apie Vaidevučio dvylika žynių, palygina su Odino žynių institucija, apie kurią rašo garsus danų istorikas.

XVIII a. danų kalba parašytas *Om Odin og den hedniske Gudelære og Gudetrol Norden* (1771) buvo svarbiausias P. F. Suhmo darbas apie Odiną, kuriu daugelis rėmėsi⁵⁹. Autorius dar labiau išpopuliarėjo, kai vokiečių kalba pasirodė *Danijos istorija*⁶⁰, kur pratarmėje jis vokiečių leidėjo pavadinamas Šiaurės Polibijumi⁶¹. Ne kartą, kaip sakyta, P. F. Suhmu remiasi J. Voigtas, kartą, matyt, iš jo istorijos, jį nurodo T. Narbutas⁶².

P. F. Suhmas būtent veikalo įvade aptaria Šiaurės kraštų proistorę, daug dėmesio skirdamas Odinui⁶³. Jis, kaip ir P. H. Mallet, laikosi euhemeriško mitų interpretacijos modelio, pagal kurį dievai buvo istoriniai žmonės⁶⁴. P. F. Suhmas teigia, kad buvo daug žmonių, turinčių vardą Odinas. Jis palaiko tradiciją, kad egzistavo trys Odinai ir iš jų visų gyvenimo ir veiklos buvo suformuota Odino mitologija. Seniausiasis gyveno Asgarde prie Tanais (sen. gr. *Távαις*; Donas), Meotidės pelkių (dab. Azovo jūros pakrantė) ir niekada nebuvo atvykęs į Šiaurę, o jo religiją atnešė vėlesnieji⁶⁵. Vidurinysis Odinas, anot P. F. Suhmo, buvo pir-

59 LASSEN, Annette. *Odin's Ways...*, p. 13.

60 SUHM von, Peter Friedrich. *Geschichte der Dänen*. Aus Liebe zu dem Studium derselben, aus Ehrfurcht für ihren Verfasser ins Teutsche übertragen von Fiedr. Dav. Gräter, Erster Band, Erste Abteilung. Geschichte der Nordischen Fabelzeit vom grauesten Alterthum an bis zu Ende des achten Jahrhunderts. Leipzig, bey Heinrich Gräff, 1803. [žiūrėta 2022 m. kovo–balandžio mėn.]. Prieiga per internetą: <https://books.google.lt/books?id=PdZAAAAcAAJ&printsec=frontcover&hl=lt&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false>.

61 GRÄTER, Friedrich David. Vorbericht. In Peter Friedrich von Suhm's *Geschichte der Dänen*. Aus Liebe zu dem Studium derselben, aus Ehrfurcht für ihren Verfasser ins Teutsche übertragen von Fiedr. Dav. Gräter, Erster Band, Erste Abteilung. Geschichte der Nordischen Fabelzeit vom grauesten Alterthum an bis zu Ende des achten Jahrhunderts. Leipzig, bey Heinrich Gräff, 1803, p. XVII.

62 NARBUTAS, Teodoras. *Lietuvos tautos istorija*, t. 1, R. Jaso vertimas į lietuvių kalbą. Vilnius: Mintis, 1992, p. 354.

63 SUHM von, Peter Friedrich. Einleitung oder kritische Muthmaßungen über die teste Abstammung und Geschichte der Nordischen Nation. *Geschichte der Dänen*. Aus Liebe zu dem Studium derselben, aus Ehrfurcht für ihren Verfasser ins Teutsche übertragen von Fiedr. Dav. Gräter, Erster Band, Erste Abteilung. Geschichte der Nordischen Fabelzeit vom grauesten Alterthum an bis zu Ende des achten Jahrhunderts. Leipzig, bey Heinrich Gräff, 1803, p. 1–64. Prieiga per internetą: <https://books.google.lt/books?id=PdZAAAAcAAJ&printsec=frontcover&hl=lt&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false>.

64 LASSEN, Annette. *Odin's Ways...*, p. 13.

65 T. Narbutas lygina: *Krivių krivaitis buvo kopija didžiojo lamos arba indų Budos, įsikūnijusio tautos mokytojo, kuris apsirėišė pasauliui pirmiausia kaip išminčius ir įstatymų leidėjas Šakija-muni (Szakia-muni)*. Plačiau žr. NARBUTAS, Teodoras. *Lietuvos tautos istorija*. T. 1..., p. 217–218.

mojo Odino palikuonis, kuris su spiečiumi (*mit dem Schwarm*) asų⁶⁶ ir būdinių V a. pr. Kr. atkeliavo į Šiaurę, prie Dauguvos įkūrė naująjį Asgardą⁶⁷. Kadangi Odinas atkeliavo iš kraštų, kur buvo graikų kolonijos, jis atnešė žemdirbystės, meno, skulptūros, šventyklų steigimo, poezijos, runų⁶⁸ rašto, karo meno žinių⁶⁹. Naujausias – trečiasis, arba upsališkas, Odinas gimė taip pat prie Meotidės, atkeliavo į Asgardą prie Dauguvos⁷⁰, o iš ten apie 50 m. pr. Kr. iškeliavo į Švediją⁷¹. Šis Odinas, anot istoriko, aptinkamas Šiaurės legendinių sakmių genealogijoje. Būtent šio Odino regentai valdė Saksoniją ir nukariavo anglus. Jis gyveno Sigtunoje, o Upsaloje įkūrė šventyklą, pagrindinę Odino kulto vietą⁷². Po to savo pergalių proga jis prie Dauguvos pastatė naują Asgardą⁷³, kur jo mokslas klestėjo⁷⁴. Jis įkūrė *Reid-Gotlando* valstybę nuo Vyslos iki Suomijos įlankos, įrodymu gali būti, sako P. F. Suhmas, Estijos miestas *Odenga*, kuriam davė savo vardą⁷⁵. Autorius teigia, kad Odinas mokėjo naudotis kitų kraštų informacija, kaip gudrus ir apsukrus žmogus sugebėdavo įvertinti kiekvieno mąstymą ir pagal kiekvieną adaptuoti savo sumanymus. Odino išmintingi įstatymai lyginami su Likurgo⁷⁶. Odino rašymo meno išradimas leidęs žinias išsaugoti ir perduoti artimųjų ratui. Bet P. F. Suhmas mini, kad raštas nuo žmonių buvo slepiamas, tik nedaugelis jo išrinktųjų jį išmanė. Todėl liaudis rašymo meną laikė magija, o runas – raganų simboliais⁷⁷.

66 T. Narbutas rašo, kad mirusiųjų kūnus degindavo sekdami graikų, romėnų, skandinavų, kai kurių slavų papročiu, ir prie skandinavų pateikia paaiškinimą: *Eda pasakoja, kad, [laidojant] vieną iš Asų – Balderį, ant laidotuvių laužo [kartu] su juo sudegino žirgą, mylimąją, tarną ir t. t.* Žr.: ten pat, p. 293.

67 SUHM von, Peter Friedrich. Einleitung oder kritische Muthmafsungen..., p. 27–28.

68 Plg. latvių veiksmažodis *runāt* ‚kalbėti‘ ir daiktavardis *runa* ‚pokalbis, kalba, kalbėjimas‘.

69 Ten pat, p. 29–30.

70 Labai tikėtina, kad ankstyvųjų viduramžių autoriai Vendeltidų periodo Asgardo turėjo ieškoti būtent prie Dauguvos. Plg. ТАРАСОВ, Илья Михайлович. Возвращаясь к теме древних миграций галиндов. *Исторический формат*, 2020, т. 2, p. 102. В-5780-2018. ISSN 2411-9415.

71 SUHM von, Peter Friedrich. Einleitung oder kritische Muthmafsungen..., p. 35, 49.

72 Ten pat, p. 29.

73 Plg. dabartinė *Aizkraukle* (Latvija) prie Dauguvos lotyniškai buvo vadinama *Ascrad / Ascrade* (vok. *Ascheraden*). Taip pat buvo senoji Aizkrauklės (*Alt-Ascheraden*) pilis. Ašeradės mūšį (1279) laimėjo Traidenis. Pilis aprašyta Andrejo Pumpuro epe *Lāčplēsis* (1872–1887).

74 SUHM von, Peter Friedrich. Einleitung oder kritische Muthmafsungen..., p. 29.

75 Ten pat, p. 46.

76 Ten pat, p. 52.

77 Ten pat, p. 46.

Šiuo trumpu P. F. Suhmo 64 puslapių įvado referavimu siekėme pasakyti, kad iš esmės P. F. Suhmas viduriniojo ir trečiojo Odino figūras sieja su baltais. Kadangi S. Daukantas, *Bd* minėdamas Odiną, nenurodo P. F. Suhmo veikalo, spėtume, kad su juo susipažino veikalą užbaigęs, kuomet nebebuvo galimybės papildyti. S. Daukanto darbo su šaltiniais tyrimas rodo, kad jam buvo būdinga svarbų šaltinį, pirma pacituotą iš „antrų rankų“, susirasti ir vėliau jau cituoti iš jo. Kaip sakyta, istorijoje *Pasakojimas apie Wejkałus Lietuwiiū tautos senowie* S. Daukantas paliko *Bd* perteiktą informaciją apie Odiną, bet akcentavo, kad Šiaurės rašytojai sako, kad II a. pr. Kr. Lietuvos *pasvietyje* buvo *didis kariautojas ir įstatytojas*⁷⁸. Kaip tik P. F. Suhmas atitinka Šiaurės rašytojo epiteta ne tik kaip danas, bet ir kaip istorikas, kuris mokėjo skandinavų kalbą, savo veikaluose vartojo senuosius pirminius Šiaurės kraštų šaltinius, todėl parašė įsimintinus veikalus (*Monumentum aere perennius*)⁷⁹. Kadangi S. Daukantas paskutiniame savo veikale P. H. Mallet *Danijos istoriją* cituoja, bet, kaip ir *Bd*, ne Odiną aptardamas, manytume, kad baltiškojo Odino idėją jis sustiprino susipažinęs su P. F. Suhmo įvadu į *Danijos istoriją*. Greičiausiai jis skaitė bibliotekos ar kito asmens egzempliorių jau tada, kai *Bd* užbaigė, ir tai dar labiau sustiprino jo įsitikinimą, kad Odinas gali būti laikomas lietuvių herojumi. Kol kas S. Daukanto rankraštiniam palikimui neaptikta išrašų iš danų istoriko veikalo, kurie šią hipotezę patvirtintų. Tačiau manytume, kad 1850 m. jis ėmėsis rašyti naują Lietuvos istorijos versiją, P. F. Suhmo veikalo po ranka neturėjo, todėl apie Odiną paliko *Bd* atspausdintą informaciją. Ją palydi akcentu, kad Šiaurės rašytojai sako, kad Odinas gyveno *Lietuvių pasvietyje*. Paskutiniame darbe S. Daukantas nė karto nenurodo P. F. Suhmo veikalo. Gali būti, kad tarp gausybės vadinamųjų Šiaurės istorikų P. F. Suhmo pavardė „pasimetė“, S. Daukantas nebeatsiminė, kuris autorius net du Odinus buvo su baltais susiejęs, pabrėždamas, kad trečiojo Odino mokslas prie Dauguvos klestėjo.

Pabaigoje galima būtų pastebėti, kad P. F. Suhmo plačiai aptarta dviejų Odinų veikla rytinėje Baltijos jūros pakrantėje ragina grįžti prie odinianos ir šiuo baltiškuoju aspektu. Probėgšmiai susipažinus su Odino ir Vaidevučio reformomis, matyti daug panašumų. Manytume, kad tarpdisciplininis Odino figūros tyrimas S. Daukanto įsitikinimą galutinai leistų patvirtinti arba atmesti.

78 Plg. DAUKANTAS, Simonas. Pasakojimas apie veikalus lietuvių tautos senovėje, kurį trumpai aprašė Jonas Einoras metuose 1850. Iš DAUKANTAS, Simonas. *Raštai*. T. 2. Tekstą paruošė Birutė Vanagienė, sudarė, įvadą ir paaiškinimus parašė Vytautas Merkys. Vilnius: Vaga, 1976, p. 28.

79 Žr. GRÄTER, Friedrich David. Vorbericht..., p. XXIV–XXIX.

Išvados

Romantizmo apreiškimo, vaizduotės bei kūrėjo-pranašo koncepcija leido S. Daukantui asmeninę istoriją sutapatinti su Lietuvos. Būdamas iš motinos Kotrynos Odinaitės pusės Odinų palikuonimi, jis Odiną įtraukė į lietuvių proistorę ir įsirašė save ne tik į nacionalinės istorijos pradininkų gretą, bet ir į gausios odinianos. Siekdamas asmeninę mitologiją susieti su Odino, jis rado argumentų ir šaltinių, kurie Odino migraciją vedė per dabartines baltų žemes.

Remdamasis straipsniu „De l'ère primitive des législations sacerdotales“, paskelbtu 1826 m. žurnale „Le Catholique“, S. Daukantas detalizavo Odino atliktas politines ir religines reformas. O netiesiogiai remdamasis *Peter Friedrich von Suhm's Geschichte der Dänen* (1803) iš Johannes Voigto *Geschichte Preußens* nurodo, kad Odinas Asgarde prie Dauguvos pastatė pilį.

Tikėtina, kad, užbaigęs *Bd*, S. Daukantas perskaitė P. F. Suhmo *Geschichte der Dänen*, ir šio veikalo įvade pateikta Odino figūrų istorija sustiprino jo argumentus dėl baltiškojo Odino.

Literatūra

- [Anonimas]. De l'ère primitive des législations sacerdotales. Le Conservateur Belge, recueil ecclésiastique et littéraire, contenant le mémorial catholique, l'ami de la religion et du roi et le catholique, 1826, t. 14. Liège: de l'imprimerie de Ve. Duvivier et fils, rue Vinave-D'Ille, No. 603, p. 157–180. [žiūrėta 2022 m. balandžio 6 d.]. Prieiga per internetą: <https://books.google.lt/books?id=Zb1_ZIXrYqQC&hl=lt&source=gbs_similarbooks>.
- BONČKUTĖ, Roma. Simono Daukanto *BUDA Senovės-Lėtuvių Kalnienų ir Zámajtių* (1845) šaltiniai. *Archivum Lithuanicum*, 2020, t. 22, p. 217–248. DOI: <https://doi.org/10.33918/26692449-22005>.
- DANILENKA, Siarhieĭ Ivanavich. Asgard: Geographical Location and Ethnic Attribution. In *Мистецтвознавство. Соціальні комунікації. Medianepedagogika*, 2019, t. VII, колективна монографія. Київ: Київський національний університет культури і мистецтв, Факультет Кіно і телебачення, p. 130–184. ISBN 978-966-602-180-2. ISBN 978-966-602-275-5.
- DAUKANTAS, Simonas. *Darbay senuju Lituviu yr Zemaycziu*, 1822, 885 p. Rankraštis. Vilniaus universiteto bibliotekos Rankraščių skyrius, f. 1 – D 104.
- DAUKANTAS, Simonas. *Istorija žemaitiška*. T. 1. Parengė Birutė Vanagienė, įžangos straipsnį parašė Vytautas Merkys. Vilnius: Vaga, 1995. ISBN 5-415-00352-3.
- DAUKANTAS, Simonas. *ISTORYJE ZEMAYTYSZKA*. [Ryga], [1831–1834], 553 lap. Rankraštis. Lietuvių literatūros ir tautosakos instituto bibliotekos rankraštynas, f. 1 – SD 2.
- [DAUKANTAS, Simonas]. *Te tytuly ksiąg w tym Rejestrze spisanych znajdujące bez krzyżyków są darowane Panom Dowkontom Mitkajckim Pana Andrzeja Dowkonta synom w roku 1852 gim przezemnie Szymona Dowkonta*, [1852?], 66 lap. Rankraštis. Lietuvių literatūros ir tautosakos instituto bibliotekos rankraštynas, f. 1 – SD-33.

8. DAUKANTAS, Simonas. *Lietuvos istorija nu seniausių gadyinių iki Gediminui D. L. K. Paraszyta* 1850 m. Simano Daukanto buvusiojo Vilniaus Universiteto Philozophijos Magistro. Kninga 1, Plymoth, Pa., Kasztu ir Spaustuvėje Jūzo Pauksczcio, 1893.
9. DAUKANTAS, Simonas. *Pasakojimas apėj Wejkatus Lietuviū tautos senowie*, kuri trumpaj aparasia Simonas Daukantas Rasztinikas Pilozopios Magistras metuose 1850. 362 p. Rankraštis. Vilniaus universiteto bibliotekos Rankraščių skyrius, f. 1, b. F 171.
10. DAUKANTAS, Simonas. Pasakojimas apie veikalus lietuvių tautos senovėje, kurį trumpai aprašė Jonas Einoras metuose 1850. Iš DAUKANTAS, Simonas. *Raštai*. T. 2. Tekstą paruošė Birutė Vanagienė, sudarė, įvadą ir paaiškinimus parašė Vytautas Merkys. Vilnius: Vaga, 1976, p. 5–706.
11. DAUKANTAS, Simonas. *Raštai*. T. 1. Tekstą paruošė Birutė Vanagienė, sudarė, įvadą ir paaiškinimus parašė Vytautas Merkys. Vilnius: Vaga, 1976.
12. [ECKSTEIN, Ferdinand]. De la poésie des Lithuaniens. *Le Catholique*, ouvrage périodique dans lequel on traite de l'universalité des connaissances humaines sous le point de vue de l'unité de doctrine, publié sous la direction de M. le baron d'Eckstein, t. I. Paris, A. Sautelet et Cie, Libraires, Place de la Bourse, 1826, p. 431–449.
13. [ECKSTEIN, Ferdinand]. De l'ère primitive des législations sacerdotales. *Le Catholique*, ouvrage périodique dans lequel on traite de l'universalité des connaissances humaines sous le point de vue de l'unité de doctrine, publié sous la direction de M. le baron d'Eckstein, tome I. Paris, A. Sautelet et Cie, Libraires, Place de la Bourse, 1826, p. 450–487.
14. GEBHARDI, Ludewig Albrecht. Geschichte von Liefland, Elthland, Kurland und Semgallen. In *Geschichte von Littauen, Kurland und Liefland*, von Auguft Ludewig Schlözeri und Ludewig Albrecht Gebhardi, Halle, bey Johann Jacob Gebauer, 1785, p. 301–528.
15. GRÄTER, Friedrich David. Vorbericht. In Peter Friedrich von Suhm's *Geschichte der Dänen*. Aus Liebe zu dem Studium derselben, aus Ehrfurcht für ihren Verfasser ins Teutsche übertragen von Fiedr. Dav. Gräter, Erster Band, Erste Abteilung. Geschichte der Nordischen Fabelzeit vom grauesten Alterthum an bis zu Ende des achten Jahrhunderts. Leipzig, bey Heinrich Gräff, 1803, p. I–XXXII.
16. GRIŠKAITĖ, Reda (sud.). *Simono Daukanto raštai. Laiškai Teodorui Narbutui*. Epistolinis dialogas, pratarė, įvadas, laiškų parengimas, vertimas, Teodoro Narbuto laiškų vertimas Reda Griškaitė. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidykla, 1996. ISBN 5-420-01357-6.
17. [KARTTUNEN, Klaus]. ECKSTEIN, Ferdinand d'. Persons of Indian Studies by Prof. Dr. Klaus Karttunen. [žiūrėta 2022 m. kovo 18 d.]. Prieiga per internetą: <<https://whowaswho-in-dology.info/1717/eckstein-ferdinand-d/>>.
18. KEIGHTLEY, Thomas. Review: Vorlesungen über Theorie u. Geschichte der bildenten Künste. *Foreign Quarterly Review*, 1828, t. 2, Nr. 2724, p. 724–726. *The Reception of Classical German Literature in England, 1760–1860. A Documentary History from Contemporary Periodicals*. 1977, Vol. 6. Ed. by John Boening. New York and London: Garland Publishing, 1977. DOI: <https://doi.org/10.4324/9781003011019>. ISBN 9781003011019 (ebk).
19. KRAKOW, Annette. Joachim Lelewel's Edda of 1807. *Folia Scandinavica Posnaniensia*, 2017, t. 22, Poznań, p. 30–47. DOI:10.1515/fsp-2017-0003.
20. LANGEBECK, Jacobus. SCRIPTORES RERUM DANICARUM MEDII Aevi, PARTIM Hactenus Inediti, PARTIM Emendatius Editi, Qvos Collegit, Adornavit, Et Publici Juris fecit Jacobus Langebek, SACR. REG. MAJ. A CON-

- SILIIS STATUS ET TABULARII SANCTORIS PRAEFECTUS. TOMUS I. HAFNIAE: TYPIS VIDUAE ANDR. HARTV GODICHE PER FRIDER. CHRIST. GODICHE, 1772. [žiūrėta 2022 m. balandžio 4 d.]. Prieiga per internetą: <https://books.google.lt/books?id=AJdJAAAAcAAJ&printsec=frontcover&hl=lt&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false>.
21. LASSEN, Annette. *Odin's Ways. A Guide to the Pagan God in Medieval Literature*, translated by Helen F. Leslie-Jacobsen and Margaret Cormack [*Odin på kristent pergament: En teksthistorisk studie*] first published in English. New York: by Routledge, 2021. Skaitmeninė versija 2021 m. gruodžio 14 d. DOI: 10.4324/9781003187981. ISBN: 978-1-003-18798-1 (ebk).
 22. [LELEWEL, Joachim]. *Edda czyli Księga religii dawnych Skandynawii mieszkańców*. W Wilnie, Nakładem i drukiem Józefa Zawadzkiego Akademii zwyczajnego drukarza, 1807.
 23. LELEWEL, Joachim. Matthaes vom Wappen Cholewa. In *Vincent Kadlubek, ein historisch-kritischer Beytrag zur Slavischen Literatur, aus dem Polnischen des Grafen Joseph Maximilian Ossolinski*, von Samuel Gottlieb Linde [...]. Warschau: N. Glücksberg, 1822, p. 416–592. [žiūrėta 2022 m. balandžio 15 d.]. Prieiga per internetą: <<https://archive.org/details/vincentkadubek00lindgoog/page/320/mode/1up>>.
 24. MALLET, Paul Henri. *Histoire de Dannemarc*. T. 1. Geneve: Barde, Manget, 1778. [žiūrėta 2022 m. kovo 15 d.]. Prieiga per internetą: <https://books.google.lt/books?id=x7BBAACAAJ&printsec=frontcover&hl=lt&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false>.
 25. MALLET, Paul Henri. *Introduction a l'histoire de Dannemarc, ou l'on traite de la religion, des loix, des moeurs & des usages des anciens Danois*, par Mr. Mallet, Professeur Royal de Belles-Lettres Françoises, Membre de l'Académie des Sciences et Belles-Lettres de Lyon. A Copenhague: De l'imprimerie des Héritiers de Berling, par L. H. Lillie, MDCCLV [1755]. [žiūrėta 2022 m. kovo 15 d.]. Prieiga per internetą: <https://archive.org/details/gri_33125011171929/page/n19/mode/2up>.
 26. MALLET, Paul Henri. *Monumens de la mythologie et de la poesie des Celtes et particulièrement des anciens Scandinaves: pour servir de supplement et de preuves a l'Introduction a l'histoire de Dannemarc*, par Mr. Mallet, Professeur Royal de Belles-Lettres Françoises, de l'Academie Royale d'Upfal, & de celle de Lyon, A Copenhague: Chez Claude Philibert, de l'Imprimerie de Ludolphe-Henri Lillie, 1756. [žiūrėta 2022 m. kovo 15 d.]. Prieiga per internetą: <https://archive.org/details/gri_33125011171986/page/n7/mode/2up>.
 27. McCALLA, Arthur. The Mennaisian “Catholic Science of Religion”: Epistemology and History in Early Nineteenth-Century French Study. *Method and Theory in the Study of Religion*, 2009, vol. 21, no. 3, p. 285–309. DOI:10.1163/157006809X460338.
 28. MEILUS, Elmantas. Apie Daukantų giminę. Simonas Daukantas. *Lietuvių istorijos atgimimo studijos*, 1993, kn. 5. Vilnius: Viltis, p. 8–49. ISSN 1392-0391.
 29. NARBUTAS, Teodoras. *Lietuvos tautos istorija*. T. 1. Redaktorių kolegija: A. Tyla, E. Aleksandravičius, R. Griškaitė, Z. Kiaupa, V. Vėlius, V. Visockas. Vilnius: Mintis, 1992. ISBN 5-417-00586-X.
 30. NARBUTAS, Teodoras. *Lietuvos tautos istorija*. T. 2. Iš lenkų kalbos vertė Kazys Uscila. Vilnius: Mintis, 1995. ISBN 5-417-00711-0.
 31. STRYJKOWSKI, Maciej. *Kronika Polska, Litewska, Żmódzka i wszystkiej Rusi* Macieja Strykowskiego: Wydanie nowe, będące dokładnem powtórzeniem wydania pierwotnego królewieckiego z roku 1582, wiadomością o życiu i pismach Strykowskiego przez Daniłowicza,

- pomnożone przedrukiem dzieł pomniejszych Strykowskiego według pierwotnych wydań. T. 1. Warszawa: nakład Gustawa Leona Glücksberga, księgarza, 1846.
32. SUHM von, Peter Friedrich. *Geschichte der Dänen*. Aus Liebe zu dem Studium derselben, aus Ehrfurcht für ihren Verfasser ins Teutsche übertragen von Fiedr. Dav. Gräter, Erster Band, Erste Abteilung. Geschichte der Nordischen Fabelzeit vom grauesten Alterthum an bis zu Ende des achten Jahrhunderts. Leipzig, bey Heinrich Gräff, 1803. [žiūrėta 2022 m. kovo–balandžio mėn.]. Prieiga per internetą: <https://books.google.lt/books?id=PdZAAAAAcAAJ&printsec=frontcover&hl=lt&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false>.
33. VOIGT, Johannes. *Gefchichte Preuffens*, von den ältesten Zeiten bis zum Untergange der Herrschaft des deutſchen Ordens, von Johannes Voigt. Erfter Band. Die Zeit des Heidenthums. Königsberg: im Verlage der Gebrder Bornträger, 1827. [žiūrėta 2022 m. vasario–gegužės mėn.]. Prieiga per internetą: <https://books.google.lt/books?id=N9ItAAAAAYAAJ&printsec=frontcover&hl=de&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false>.
34. WELLES, Albert. *The Pedigree and History of the Washington Family*: derived from Odin, the Founder of Scandinavia, B.C. 70, Involving a Period of Eighteen Centuries, and Including Fifty-Five Generations, down to General George Washington, First President of the United States. New-York: Society Library, 1879.
35. ШАФАРИК, Павел Йозеф. *Славянские древности*. Т. 1, кн. 2, Часть Историческая. Изд. 2-е исправл. Перевод с чешского О. Бодянского. Москва: В Университетской типографии, 1847. [žiūrėta 2022 m. gegužės 9 d.]. Prieiga per internetą <<https://archive.org/details/shafarik2/page/n145/mode/2up>>.
36. ТАРАСОВ, Илья Михайлович. Возвращаясь к теме древних миграций галиндов. *Исторический формат*, 2020, т. 2, р. 95–125. В-5780-2018. ISSN 2411-9415.